

Community of Learners (3): wat leert de docent nu eigenlijk?

Geplaatst op 24 juni 2014 door Mark Timmer.

Sinds het schooljaar 2009-2010 wordt er op de Universiteit Twente in de vorm van een "Community of Learners" (CoL) gewerkt aan verbetering van het wiskundeonderwijs. Aan de hand van verscheidene praktijkonderzoeken is reeds duidelijk geworden dat we veel kunnen leren door gezamenlijk één of twee lessen heel goed voor te bereiden, live te observeren en vervolgens te evalueren: lesson study. Maar hoe en wat leert de docent nu precies?

In twee voorgaande artikelen heb ik eerst in hoofdlijnen uitgelegd hoe de CoL werkt, en vervolgens uitgebreider besproken hoe één specifieke lesson study is verlopen.

We hebben gezien hoe in groepsverband intensief wordt nagedacht over de beste aanpak om een stukje lesstof over te brengen. Op basis van lange discussies en wetenschappelijke literatuur wordt zo een vernieuwende aanpak ontwikkeld. Vervolgens worden de geplande lessen uitgevoerd en live geobserveerd, waarbij de focus van observatie altijd ligt op het leerproces van de leerlingen en niet op het functioneren van de docent. Tijdens de evaluaties achteraf worden de lessen bijgesteld, en begint de cyclus opnieuw.

Auteur Mark Timmer

Ik kan uit eigen ervaring zeggen dat alle aspecten van de lessonstudycyclus niet slechts tot een betere les leiden, maar ook tot een betere docent. Lesson study kan dan ook als een belangrijk onderdeel van docentprofessionalisering worden gezien.

In dit derde artikel bespreek ik de opbrengsten van lesson study, op basis van het onderzoek hiernaar van twee van de deelnemers aan ons lesson study team. Wat steken docenten zoal op, en in welke fasen van het proces vinden de leermomenten plaats?

Zie ook het achterliggende onderzoeksartikel "*Teachers' professional development in a Lesson Study team: the case of counting problems*" van Tom Coenen en Nellie Verhoef.

Professionalisering door verandering

Docentprofessionalisering is een complexe zaak: over het algemeen zijn er veel factoren betrokken bij de verbetering van de lespraktijk. Eén van de modellen om hiernaar te kijken – van Clarke en Hollingsworth uit 2002 – neemt aan dat de professionele wereld van de docent is op te delen in vier domeinen:

- Het *persoonlijke domein* omvat al zijn kennis, overtuigingen en opvattingen;
- Het *praktijkdomein* omvat al zijn acties in het klaslokaal;
- Het *gevolgdomein* omvat alle opvallende observaties die hij maakt;
- Het *externe domein* omvat alle informatiebronnen van buitenaf.

Het idee is dat verandering kan plaatsvinden in één of meerdere van deze domeinen. Zo zou een docent een artikel kunnen lezen over een nieuwe didactische aanpak (externe domein), of zou hij kunnen uitproberen wat het effect is van veelvuldiger groepswork (praktijkdomein en gevolgdomein).

Door uitvoering van nieuwe ideeën en reflectie op resultaten en informatie is verandering in de vier domeinen aan elkaar gekoppeld: nieuwe informatie uit het externe domein leidt via reflectie wellicht tot

veranderingen in het persoonlijke domein, die vervolgens misschien weer tot experimenten in het praktijkdomein leiden.

Verandering door lesson study

In mijn beleving is het aantal domeinen dat betrokken is bij een verandering van grote invloed op de mate waarin mijn lespraktijk daadwerkelijk blijvend verandert.

Een artikel lezen zonder hier zelf mee te experimenteren heeft over het algemeen weinig nut. Een experiment dat geen theoretische onderbouwing heeft en niet geëvalueerd wordt zal waarschijnlijk ook weinig impact hebben. En een interessante observatie in de klas verzuipt in de dagelijkse drukte van een docent, tenzij hier actie aan gekoppeld wordt.

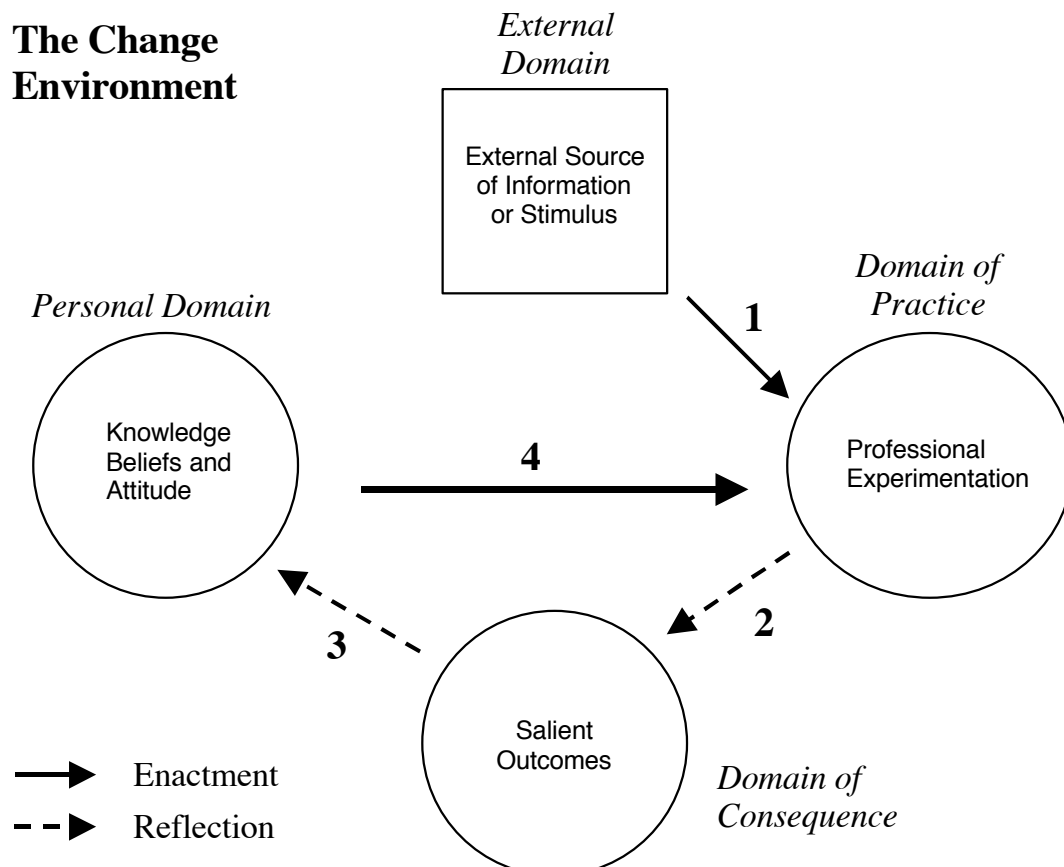
Het mooie van lesson study is dat alle domeinen van verandering uitgebreid aan de beurt komen. In de voorbereidende bijeenkomsten wordt eerst naar informatie gezocht (externe domein). Dit geeft ideeën en onderbouwing voor verandering. Vervolgens wordt deze informatie gebruikt om een lessenserie te ontwerpen (praktijkdomein).

Er wordt uitgebreid gekeken naar de effecten van de les door middel van live-observaties (gevolgdomein), en tijdens de evaluaties hiervan krijgen docenten nieuwe kennis en overtuigingen (persoonlijke domein). Die leiden als laatste weer tot veranderingen in het praktijkdomein.

”

Het mooie van lesson study is dat alle domeinen van verandering uitgebreid aan de beurt komen.

Het onderstaande figuur, overgenomen uit het artikel “Elaborating a model of teacher professional growth” van Clark en Hollingsworth (2002), geeft de situatie precies weer.

De samenhang tussen de fasen van een lesson study maakt dat de verandering beklijft, en zorgt op die manier voor structurele docentprofessionalisering. Dit maakt het een veel effectievere methode dan het slechts individueel reflecteren op je eigen lespraktijk; dan mis je de inbreng van anderen en de mogelijkheid om tijdens de lesuitvoering intensief één of meerdere leerlingen te observeren.

Uit het onderzoek van Coenen en Verhoef blijkt dat er vele nieuwe inzichten zijn opgedaan tijdens de lesson study waar ik het in mijn vorige artikel over heb gehad.

Zo leidde de informatie over telproblemen uit het externe domein tot een bepaalde lesopzet, anders dan hoe we deze stof vooraf zouden aanbieden. Uitvoering en observatie brachten vervolgens aan het licht dat nog lang niet alles perfect liep, wat onze kennis van de leerprocessen van leerlingen op dit vlak vergrootte en zorgde voor weer een nieuwe lesopzet op basis van visualisatie.

Interessant is dat leermomenten plaatsvonden tijdens alle fasen van de lesson study: tijdens de voorbereidende bijeenkomsten, tijdens de observaties en tijdens de nabesprekingen.

Ook leuk om te zien is dat veel leermomenten plaatsvonden als iets *niet* goed werkte. Het is dus helemaal niet erg als een aanpak niet het gewenste resultaat blijkt te hebben: dit geeft ideeën voor verbetering door het inzicht dat het ons geeft in de manier waarop leerlingen leren.

Conclusie

Ik heb gemerkt dat lesson study een ideaal concept is voor vakinhoudelijke docentprofessionalisering – en deze opvatting wordt ook door onderzoek ondersteund.

Natuurlijk zijn er wel wat kanttekeningen te plaatsen bij de methode: lesson study kost behoorlijk wat tijd en is organisatorisch ingewikkeld, mede door volle roosters en observaties op andere scholen. Dat is het echter wat mij betreft helemaal waard.

Docenten bleken veel leermomenten te hebben meegemaakt tijdens de lesson-studycyclus, zowel tijdens de voorbereidingen als tijdens de observaties en nabesprekingen. Met name de uitvoering van lesideeën die niet tot het gewenste resultaat leidden zagen we vaak als waardevolle momenten.

Uiteraard zijn de resultaten van de (vanzelfsprekend subjectieve) observaties niet altijd te generaliseren naar andere klassen. Echter, ze geven vaak wel een goede indicatie van mogelijke moeilijkheden of juist goed werkende ideeën. De deelnemers van het lesson study team, inclusief mijzelf, beaamden dan ook dat lesson study een waardevolle methode is om beter inzicht te krijgen in het leren van de leerlingen én om hiermee hun eigen lespraktijk te verbeteren.